

Травень 1887 року

СКРИПТОРІЙ. Це слово звучить так, немов позначає грандіозну будівлю, у якій навіть найневагоміший крок розходиться луною між мармуровою підлогою й позолоченим куполом. Але це був просто сарай у садку одного з будинків у Оксфорді.

Замість лопат і граблів у цьому сараї зберігалися слова. Кожнісіньке слово англійської мови записувалося на аркуш завбільшки з листівку. Їх надсилали поштою з усіх куточків світу, і вони стосами лежали в сотнях комірок, розставлених вздовж стін. Скрипторієм це місце назвав доктор Мюррей — либонь, він вважав принизливим зберігати англійську мову в садовому сараї, — але решта працівників називали це місце просто Скриппі. Усі, крім мене. Мені подобалося, як латинське слово «scriptorium» перекочується на язика й м'яко приземляється між устами. Я довго вчилася його вимовляти й, коли мені це врешті вдалося, не хотіла замінювати його на будь-яке інше слово.

Якось тато допоміг мені знайти в комірках слово «скрипторій». Там лежали п'ять папірців із прикладами

вживання слова, і кожній цитаті було щонайменше сто років. Усі вони приблизно однакові, але в жодній не йшлося про сарай у садку біля котрогось із будинків у Оксфорді. На аркушиках писалося, що «скрипторій» — це майстерня рукописних книжок при монастирі.

Утім, я розуміла, чому доктор Мюррей обрав саме таку назву. Він і його помічники справді трохи скидалися на ченців, і у п'ять років мені було легко уявити, що Словник — їхнє Священне Письмо. Коли доктор Мюррей сказав, що життя може не вистачити, щоб зібрати всі слова, я не зрозуміла, про чие життя йдеться. Він уже був сивий як голуб, а вони лише дійшли до половини слів на літеру Б.

:: :: ::

Тато і доктор Мюррей разом учителювали в Шотландії задовго до того, як з'явився Скрипторій. Оскільки вони приятелювали, й оскільки в мене не було мами, яка б мною опікувалася, й оскільки тато був одним із найнадійніших лексикографів доктора Мюррея, всі заплющували очі на мою присутність у Скрипторії.

Сам Скрипторій видавався чарівним місцем, немов усе, що існувало й існуватиме на цій землі, зберігалось у його чотирьох стінах. Кожну поверхню заповнювали книжки. Від старих словників, історій та оповідок про давні часи прогиналися полиці, якими розділяли столи чи відгороджували місця для читання. Комірки

мережили стіну від підлоги до стелі. У них було напхано аркушиків зі словами, і якимось тато сказав, що як я прочитаю кожнісіньке написане на них слово, то збагну сенс усього на світі.

По центру приміщення стояв сортувальний стіл. З одного кінця столу сидів тато, а обабіч нього могли розміститися ще троє помічників. Протилежний кінець столу впирався у конторку, за якою працював доктор Мюррей — так, щоб бачити всі слова й усіх чоловіків, що допомагали йому підібрати до них визначення.

Ми завжди приходили перші, й на цей короткий час і тато, і слова були лише моїми. Я тоді сідала татові на коліна за сортувальним столом і допомагала йому сортувати папірці зі словами. Коли зустрічалося незнайоме слово, тато зачитував уголос цитату, якою воно ілюструвалося, й допомагав мені зрозуміти його значення. Якщо я ставила правильні запитання, він намагався знайти книжку, з якої взяли цитату, і зачитував продовження. Це скидалося на пошук скарбів, й іноді мені вдавалося відшукувати справжнє золото.

— «Цей хлопчина ще змалку був роззявою й бешкетником», — зачитав тато з папірця, якого щойно витягнув із конверта.

— А я теж роззява і бешкетниця? — запитала я.

— Іноді буваєш, — відповів тато, полоскотавши мене.

Потім я запитала, ким був цей хлопчина, і тато показав мені напис зверху на папірці.

— «Аладдін і чарівна лампа», — зачитав він уголос. Коли прийшли інші помічники, я прокралася під стіл.

— Сиди тихенько, як мишка, і не плутайся під ногами, — наказав мені тато.

Ховатися під столом було зовсім не складно.

А ввечері я знову вилазила татові на коліна біля розпаленого каміна й ми читали казку про Аладдіна і чарівну лампу. Татусь розповідав, що цій історії вже дуже багато років. І вона про хлопчика з Китаю. Я поцікавилася, чи є ще схожі казки, і тато відповів, що є, ціла тисяча. Досі я ніколи не читала таких історій, не бувала в таких краях і не знала таких людей. Я окинула поглядом Скрипторій і уявила, що це лампа джина. Адже він теж видавався цілковито звичайним ззовні, але всередині ховав силу-силенну див. Буває, що не все виявляється таким, яким видається на перший погляд.

Наступного дня, допомігши татові розібрати папірці зі словами, я попросила його прочитати мені ще одну історію. Я так захопилася, що геть забула сидіти тихенько як мишка і почала плутатися в нього під ногами.

— Бешкетникам тут бути заборонено, — застеріг мене тато, і я уявила, що мене вигнали в печеру Аладдіна. Решту дня просиділа під сортувальним столом, де мене зрештою знайшов крихітний скарб.

Це було слово, яке впало зі стола. У мене промайнула думка, що, коли воно приземлиться, я врятую його і сама подам доктору Мюррею.

Тож я пильно за ним стежила. Цілих тисячу секунд дивилася, як слово кружляє на якомусь невидимому потоці повітря. Чекала, що воно впаде на брудну долівку, але цього так і не сталося. Слово плавно опускалося, немов пташка, і, коли вже майже приземлилося, перевернулося у повітрі, немовби за наказом джина. Я навіть уявити собі не могла, що слово може впасти мені на коліна, що воно може долетіти аж так далеко. Але все саме так і сталося.

Слово лежало у складках моєї сукні, немов яскравий подарунок небес. Я не наважувалася до нього торкнутися. Мені можна було торкатися папірців зі словами лише у присутності тата. Я вже було хотіла його покликати, але щось змусило мене стримати язика за зубами. Отак і сиділа зі словом на колінах, згораючи від бажання до нього торкнутися. Що це за слово, міркувала я. Чиє воно? Ніхто так і не нагнувся його підняти.

Зрештою я таки підхопила слово в долоню, обережно, щоб не зламати його сріблястих крил, і піднесла до обличчя. У напівтемряві мого сховку важко було щось розгледіти. Я підсунулася до двох крісел, у просвітку між якими ясніли порошинки.

Піднесла слово до світла. Темне чорнило на білому папері. Вісім літер; перша була схожа на метелика — *B*. Я вимовила решту літер так, як мене вчив тато: *O* — округла, як апельсин, або ж *orange*, *N* — від слова «неслухняна», або ж *naughty*, *D* — від англійського слова «пес», *dog*, *M* — як Мюррей, *A* — від слова «яблуко»,

apple, *I* — від слова «чорнило», *ink*, і ще раз *D* — як «dog». Я пошепки вимовила літери. Перша частина слова легко склалася: *bond*. А ось на другу мені знадобилося більше часу, але потім я пригадала, як літери *A* і *I* читаються разом: *maid*.

Літери склалися у слово *bondmaid*, або ж невільниця. Під ним клубком ниток перепліталися інші слова. Я не могла збагнути, чи вони склалися в цитату, надіслану поштою, чи у визначення, яке написав котрийсь із помічників доктора Мюррея. Тато казав, що він годинами засиджується у Скрипторії, щоб розібрати геть усі надіслані поштою слова і внести їх у Словник. Це була важлива праця, а ще завдяки їй я могла навчатися, харчуватися тричі на день і ставати чарівною юною леді. Усі ці слова, повторював він, були для мене.

— Ви геть усі слова внесете у Словник? — якось поцікавилася я.

— Ні, не всі, — відповів тато.

— А чому?

— Не всі слова однаково значущі, — відповів він після короткої паузи. А помітивши мій насуплений вигляд, додав: — Деякі просто рідко вживаються на письмі.

— А що стається зі словами, які не потрапляють до Словника?

— Їх кладуть назад у комірки. А якщо про них так і не знаходиться удосталь інформації, то слова викидають.

— Але ж ці слова можуть із часом забутися, якщо їх не внесуть у Словник.

Тато схилив голову набік і подивився на мене так, ніби я сказала щось важливе.

— Так, можуть.

Я знала, що стається, коли слова викидають. Тож обережно склала клаптик паперу зі словом *bondmaid*, «невільниця», і заховала в кишеню сукенки.

— Есме, гайда надвір. Ліззі вже тебе чекає, — уже через мить покликав мене тато, заглядаючи під стіл.

Я придивилася крізь усі пари ніг і ніжок — чоловіків, стільців і стола — і побачила Ліззі, служницю сім'ї Мюрреїв, яка стояла перед відчиненими дверима. Її фартух міцно обхоплював талію, а зверху і знизу спадали зайві складки тканини.

Ліззі колись пояснювала мені, що фартух просто був на виріст, але коли я дивилася на неї з-під сортувального столу, вона скидалася на дитину, що бавиться, приміряючи вбрання дорослих. Я пролізла навкарачки між парами ніг та ніжок і прожогом кинулася до неї.

— Наступного разу зайди всередину і пошукай мене під столом, так буде веселіше, — сказала я Ліззі, коли добігла до неї.

— Там мені не місце, — відповіла вона, а відтак узяла за руку і повела у затінок ясена.

— А де твоє місце?

— Мабуть, у кімнатці нагорі. У кухні, коли я помагаю місіс Беллард, але коли допомагати не треба, то

туди мені зась. А ще у церкві Святої Марії Магдалини щонеділі.

— І все?

— У садку, коли я тебе пильную — щоб ми не плу-
талися під ногами місіс Беллард. І щораз частіше на
Критому ринку, ну, бо в місіс болять коліна.

— Ти завжди вважала Саннісайд своїм місцем? —
запитала я.

— Ні, не завжди, — вона опустила на мене очі,
і я здивувалася, куди щезла її усмішка.

— А де колись було твоє місце?

Ліззі на мить завагалася.

— Біля матуні й дітлашні.

— Що таке дітлашня?

— Діти.

— Як я?

— Як ти, Ессімей.

— Вони померли?

— Тільки матуня. Дітлашню забрали, невідь-куди.
Вони були надто дрібні, щоб прислужувати.

— Що таке прислужувати?

— Оце запитань на мене посипалося! — Ліззі під-
хопила мене попід руки і почала крутити, аж поки
нам не запаморочилося в голові й ми впали на траву.

— А де моє місце? — запитала я, коли в голові пе-
рестало паморочитися.

— У Скриппі, певно, біля батька. У садку, в моїй
кімнаті й на кухонному стільці.

— А в мене вдома?

— Ясно, що й удома теж, але ти збавляєш більше
часу тут, ніж там.

— Але в мене немає недільного місця, як у тебе, —
відповіла я.

Ліззі нахмурилася.

— Чо' нема, є, в церкві Святого Варнави.

— Ми хіба зрідка туди приходимо. А коли й при-
ходимо, тато завжди бере з собою книжку. Тримає її
поверх збірника псалмів і читає замість того, щоб спі-
вати. — Я зайшлася сміхом від згадки про те, як татові
уста беззвучно відкриваються і стуляються, імітуючи
спів пастви.

— Ессімей, це геть не смішно, — дорікнула мені
Ліззі, приклавши руку до розп'яття, яке носила під
одягом. Я злякалася, що вона тепер буде поганої дум-
ки про тата.

— Це все тому, що Лілі померла, — спробувала по-
яснити я.

Нахмурене обличчя Ліззі посумнішало, і цього мені
теж зовсім не хотілося.

— Але він каже, що я маю сама вирішувати, що ду-
маю про Бога і рай. Тому ми й ходимо до церкви. —
Обличчя Ліззі розслабилося, і я вирішила перейти до
легшої теми. — Мое улюблене місце — це Саннісайд.
У Скрипторії. Потім — у твоїй кімнаті, а потім у кухні,
коли місіс Беллард щось пече, надто коли вона пече
плямисті булочки.

— Ессімей, яка ти кумедна, вони називаються бу-
лочки з сухофруктами, а плямки — це родзинки.